

43 Przewrót majowy 1926 r. i rządy sanacji

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej.

Uczeń:

- 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 roku);
- 4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych.

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) porównuje ustroj i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed przewrotem majowym i po nim.

CZAS ZAJĘĆ

2 godziny lekcyjne

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 12–15 V 1926, VIII 1926, 1928, 1930, 1931–1932, 23 IV 1935, 12 V 1935
- postacie: Józefa Piłsudskiego, Wincentego Witosa, Stanisława Wojciechowskiego, Józefa Malczewskiego, Tadeusza Rozwadowskiego, Macieja Rataja, Ignacego Mościckiego, Walerego Sławka, Edwarda Rydza-Śmigłego

ROZUMIE

- pojęcia: piłsudczycy, partyjniactwo, przewrót majowy, zamach majowy, zamach stanu, zamaskowana dyktatura, Główny Inspektor Sił Zbrojnych, nowela sierpniowa, sanacja, obóz belwederski, Obóz Wielkiej Polski (OWP), Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem (BBWR), rządy pułkowników, wybory brzeskie, Centrolew, proces brzeski, obóz w Berezie Kartuskiej, konstytucja kwietniowa, Obóz Zjednoczenia Narodowego (OZN, Ozon), Obóz Narodowo-Radykalny (ONR), Stronnictwo Ludowe (SL), Front Morges, Stronnictwo Pracy (SP)

POTRAFI

- scharakteryzować przyczyny, przebieg i skutki przewrotu majowego
- opisać politykę sanacji w okresie bezpośrednio po przewrocie majowym
- wskazać, jakie zmiany zaszły w ustroju kraju w następstwie tzw. noweli sierpniowej
- wyjaśnić, na czym polegał system autorytarny w Polsce
- omówić zjawisko brutalizacji życia politycznego w kraju, odwołując się do przykładów: wyborów brzeskich, procesów brzeskich i obozu w Berezie Kartuskiej
- opisać ustroj II Rzeczypospolitej po uchwaleniu konstytucji kwietniowej
- porównać modele ustrojowe państwa w świetle konstytucji marcowej i kwietniowej

- opisać życie polityczne kraju po śmierci Józefa Piłsudskiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli Obozu Zjednoczenia Narodowego
- scharakteryzować proces konsolidacji opozycji

Materiał realizowany na pierwszej godzinie lekcyjnej


I. WPROWADZENIE


Prosimy uczniów o udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:



- Jak wyglądało życie polityczne w Polsce w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości?
- Które partie polityczne odgrywały najważniejszą rolę?
- Jakie problemy były dostrzegalne w życiu politycznym II Rzeczypospolitej?
- Jakie kompetencje posiadały poszczególne organy władzy w świetle konstytucji marcowej?

Następnie zwracamy uwagę na fakt, że pomimo uchwalenia jednej z najbardziej demokratycznych konstytucji w Europie polska polityka nie była w dobrej kondycji. Wpływ na to miało wiele czynników, jednym z nich było m.in. zjawisko partyjniactwa. Zwracamy uwagę na rywalizację partii politycznych i wycofanie się Piłsudskiego z życia politycznego.

II. ROZWINIĘCIE

Mówimy, że jednym z przejawów złego stanu polskiej polityki były również częste zmiany rządów. Odtwarzamy film *Przewrót majowy 1926*. ▶ 

Rozdajemy karty pracy ▶  i prosimy o wykonanie zadania 1. Po czym wspólnie omawiamy odpowiedzi uczniów i ewentualnie je uzupełniamy.

Wyjaśniamy, że przewrót majowy zapoczątkował w Polsce okres rządów sanacji. Następnie dzielimy klasę na pięć grup, rozdajemy instrukcje ▶  oraz udostępniamy uczniom linki do stron. ▶ 

Grupa I

Stwórzcie krótkiego vloga, w którym omówicie pierwsze lata rządów sanacji (1926–1930). Aby zebrać potrzebne informacje, przeczytajcie w podręczniku podrozdział *Początek rządów sanacji* (s. 463–464), a także opracowania dostępne w Internecie: *Uchwalenie tzw. noweli sierpniowej do Konstytucji* oraz *Walka polityczna między piłsudczykami a opozycją centrolewicową* (fragment tekstu *Polska pod rządami Józefa Piłsudskiego*). Zadanie wykonajcie z pomocą smartfonów.

Grupa II

Jesteście zespołem prowadzącym vloga historycznego, będącego pomocą dla uczniów w nauce historii. Przygotujcie krótki film na temat brutalizacji życia politycznego w Polsce w okresie rządów sanacji. Aby zebrać potrzebne informacje, przeczytajcie w podręczniku podrozdział *Wybory brzeskie* (s. 464–466), a także opracowania dostępne w Internecie: *Walka polityczna między piłsudczykami a opozycją centrolewicową* oraz *Brześć* (fragmenty tekstu *Polska pod rządami Józefa Piłsudskiego*). Zadanie wykonajcie z pomocą smartfonów.

Grupa III

Jesteście zespołem grafików komputerowych, który otrzymał zlecenie stworzenia infografiki omawiającej ustrój II Rzeczypospolitej w świetle konstytucji kwietniowej. Aby zebrać

potrzebne wiadomości, przeczytajcie w podręczniku podrozdział *Konstytucja kwietniowa, 1935 r.* (s. 466–467), tekst źródłowy (m7, s. 466) oraz artykuł zamieszczony na stronie Instytutu Pamięci Narodowej pt. *Konstytucja kwietniowa, czyli ustrój prezydencki*. Pamiętajcie, aby w waszej grafice znalazły się informacje o najważniejszych organach władzy państwowej, sposobie ich wyboru i kompetencjach. Zadanie wykonajcie z pomocą smartfonów oraz aplikacji *Canva*.

Grupa IV

Wcielcie się w rolę dziennikarzy radiowych i przygotujcie nagranie rozmowy z ekspertem na temat ostatnich lat rządów sanacji (1935–1939). Wybierzcie spośród siebie eksperta, który będzie odpowiadał na pytania, oraz zespół, który opracuje pytania. Aby zdobyć potrzebne wiadomości, przeczytajcie podrozdziały w podręczniku *Śmierć Piłsudskiego* (s. 467) oraz *Dekompozycja sanacji* (s. 468). Ponadto zapoznajcie się z treścią artykułu na stronie Polskiego Radia pt. *Obóz Zjednoczenia Narodowego – polityczne zaplecze Rydzas-Śmigłego*.

Grupa V

Wcielcie się w rolę dziennikarzy radiowych i przygotujcie nagranie rozmowy z ekspertem na temat formowania się opozycji wobec rządów sanacji. Wybierzcie spośród siebie eksperta, który będzie odpowiadał na pytania, oraz zespół, który opracuje pytania. Aby zdobyć potrzebne wiadomości, przeczytajcie podrozdział w podręczniku *Konsolidacja opozycji* (s. 468) oraz tekst dostępny w Internecie *Front Morges. Antysanacyjny układ na wysokim szczeblu*.

Po wykonaniu zadania grupy prezentują swoje filmy, plakaty i audycje na forum klasy. Proponujemy na zakończenie każdej prezentacji zadawać uczniom dodatkowe pytania pomocnicze lub prosić o wykonanie poleceń:

Grupa I

- › Jakie były główne kierunki polityki obozu sanacyjnego w latach 1926–1930?
- › Dlaczego, waszym zdaniem, uchwalono nowelę sierpniową? Czyją władzę ona wzmacniała?

Grupa II

- › Podajcie przykłady łamania przez obóz sanacyjny norm demokratycznych.
- › Jak sądzą, dlaczego część ugrupowań, które poparły przewrót majowy, odwróciła się potem od obozu władzy?

Grupa III

- › Omówcie kompetencje poszczególnych organów władzy państwowej w świetle konstytucji kwietniowej.
- › Porównajcie ustrój obowiązujący w II Rzeczypospolitej na mocy konstytucji kwietniowej z ustrojem z konstytucji marcowej.
- › Jak sądzą, czy rzeczywiście konstytucja kwietniowa wprowadzała w Polsce model rządów prezydenckich?

Grupa IV

- › Którzy politycy po śmierci Józefa Piłsudskiego zaczęli odgrywać najważniejszą rolę polityczną w państwie?
- › Czy, waszym zdaniem, Ozon uzdrowił życie polityczne w kraju, czy jednak doprowadził do jeszcze większego kryzysu?

Grupa V

- Wymieńcie główne siły opozycyjne wobec sanacji w ostatnich latach II Rzeczypospolitej.
- Scharakteryzujcie pokrótce ich programy polityczne.

Po zakończeniu prezentacji uczniowie udostępniają w chmurze swoje materiały koleżankom i kolegom. Można stworzyć odpowiedni folder klasy np. na [Dysku Google](#).

III. PODSUMOWANIE

Inicjujemy dyskusję na temat: *Czy Polska po przewrocie majowym była krajem autorytarnym?*

METODY KONTROLI

Uczniowie udzielają ustnych odpowiedzi do poleceń 2 i 3 z podsumowania w podręczniku (s. 469).

PRACA DOMOWA

Przygotuj się do procesu Józefa Piłsudskiego. To postać budząca kontrowersje. Dla jednych był on bowiem mężem opatrnościowym, ratującym II Rzeczypospolitą przed chaosem, według innych zaś skierował państwo polskie na drogę autorytaryzmu i doprowadził do bratobójczego zamachu stanu.

Skorzystaj z polecanych materiałów źródłowych. ► 

Następnie wybieramy spośród uczniów oskarżyciela i obrońcę. Ich zadaniem będzie wygłoszenie mów początkowych, powoływanie świadków oraz wygłoszenie mów końcowych. Pozostali uczniowie przygotowują się do roli świadków. Mają podczas procesu zaprezentować jeden argument przemawiający za obroną Piłsudskiego albo go skazujący. Podkreślamy, że argumentacja powinna się odwoływać do faktów historycznych. Rola sędziego przypadnie nauczycielowi.

Materiał realizowany na drugiej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Prosimy uczniów o ustawienie ławek w taki sposób, aby ich układem klasa przypominała salę rozpraw w sądzie.

Zwracamy uwagę, że postać marszałka Józefa Piłsudskiego jest różnie oceniana. Zarzuca się mu, że złamał konstytucję, dokonując zamachu stanu (przewrót majowy), że doprowadził w Polsce do rządów autorytarnych i brutalnie się rozprawiał z przeciwnikami politycznymi. Zapowiadamy, że na dzisiejszej lekcji spróbujemy dokonać oceny Piłsudskiego. Odbędzie się to podczas symulacji rozprawy sądowej, w której orzekniemy, czy Józef Piłsudski zasługuje na miano jednego z największych bohaterów narodowych, czy też nie.

Uczniowie zapisują na kartkach, czy ich argument będzie przemawiał za obroną, czy też za skazaniem Józefa Piłsudskiego. Nauczyciel przelicza karki, a następnie informuje obrońcę oraz oskarżyciela o liczbie świadków, których może powołać każda ze stron.

Ponadto rozdajemy żółte i czerwone kartki. Kolor czerwony oznacza, że Józef Piłsudski jest winny zdrady i nie zasługuje na miano bohatera. Natomiast kolor żółty wskazuje na niewinność Marszałka. Wyjaśniamy, że po mowach końcowych (zarówno obrońcy, jak i oskarżyciela) każda osoba z klasy samodzielnie zdecyduje o winie lub niewinności

Marszałka poprzez wybór kartki w odpowiednim kolorze. Większa liczba głosów ZA lub PRZECIW pokaże, jaki wyrok wydała wspólnie cała klasa.

II. ROZWINIĘCIE

Rozpoczynamy proces.

Jako pierwszy przemawia oskarżyciel – ma ok. 3 minut na wygłoszenie mowy początkowej; potem podobny czas wyznaczamy obrońcy. Po mowach początkowych zostają powołani świadkowie – każdy z nich otrzymuje 1 lub 2 minuty na zaprezentowanie swojego argumentu. Następnie przystępujemy do mów końcowych. Każda ze stron otrzymuje ok. 4 minut na wypowiedź. Po ich wygłoszeniu następuje głosowanie. Sędzia podlicza wszystkie głosy.

III. PODSUMOWANIE

Zachęcamy uczniów, aby podzielili się swoimi refleksjami na temat dzisiejszej lekcji.